

BĂTĂLIA ANGLIEI REFLECTATĂ ÎN PRESA ROMÂNEASCĂ A VREMII (IUNIE - DECEMBRIE 1940)

SORIN ARHIRE

„Întrucât Anglia, în ciuda situației sale militare fără speranță, nu dă niciun semn de a ajunge la o înțelegere, am decis să pregătesc, și dacă este necesar să pun în aplicare, o operațiune de debarcare împotriva acesteia. Scopul acestei acțiuni este de a lichida Anglia ca bază de unde se poate continua războiul împotriva Germaniei, iar dacă va fi necesar, să fie ocupată în întregime”.

Adolf Hitler¹

Chiar dacă starea oficială de război a fost instituită între Marea Britanie și Germania încă din ziua de 3 septembrie 1939, dată la care britanicii și francezii au declarat război celui de-al Treilea Reich datorită agresiunii sale împotriva Poloniei, cele două țări au trecut prin faza războiului ciudat², pentru ca, ulterior, să lupte una împotriva celeilalte de-abia în mai-iunie 1940, atunci când Corpul Expediționar Britanic³ a participat la încercarea trupelor franceze de a stăvili agresiunea germană. Excluzând această confruntare terestră de pe teritoriul francez, se poate afirma că, între britanici și germani, o stare autentică de război a fost instituită abia în vara anului 1940, mai precis la 10 iulie⁴, dată la care a avut loc primul mare bombardament german asupra Angliei.

---

¹ Directiva Führer-ului, din 16 iulie 1940. Apud *German Invasion Plans for the British Isles 1940*, Oxford, Bodleian Library, University of Oxford, 2007, p. 7.

² Sintagma din limba engleză *The Twilight War*, tradusă în română cu „războiul ciudat” sau „falsul război”, a fost inventată de presa americană, pentru ca ulterior să fie adoptată rapid pe ambele țărmuri ale Atlanticului. Jurnaliștii americani voiau să sugereze lipsa de autenticitate a războiului, întrucât între forțele franco-britanice și cele germane nu existase nicio bătălie majoră. Au fost emise diverse explicații pentru această acalmie de pe viitorul Front de Vest. Una dintre ele a fost aceea că Anglia și Franța, în ciuda declarațiilor lor de război împotriva Germaniei, nu își luaseră în serios intențiile de a se angaja în luptă. Conform unei alte variante, cele două țări dădeau dovadă de viclenie, deoarece Înaltul Comandament Aliat în mod deliberat adoptase un proiect de strategie defensivă, cu scopul de a-i atrage pe germani în cursă. După căderea Franței, în vara anului 1940, nemții au publicat unele dosare ale Înaltului Comandament Francez, din care a reieșit că Aliații își petrecuseră iarna realizând tot felul de proiecte nerealiste de ofensivă împotriva Germaniei. B.H. Liddell Hart, *Istoria celui de-al Doilea Război Mondial*, vol. I, București, Editura Orizonturi, Editura Lider, f.a., p. 50-51.

³ *British Expeditionary Force (BEF)*, în original. În istoria Marii Britanii, sub acest nume sunt desemnate trupele trimise peste mări, în alte locuri decât India, Egipt sau alte teritorii care aparțineau de Anglia. În ambele războaie mondiale, britanicii au trimis un corp expediționar în Franța. *The New Enciclopedia Britannica. Micropedia. Ready Reference*, vol. 2, Chicago, Auckland, London, etc, 1994, p. 529.

⁴ Pentru a vedea diferitele opinii referitoare la începutul confruntărilor directe dintre Marea Britanie și Germania, vezi Sorin Arhire, „Bătălia Angliei reflectată în presa românească (ianuarie-iunie 1941)”, în *Apulum*, XLVI (2009), p. 571, nota 1.

Interesant este faptul că în toată această perioadă de timp, de aproape un an de zile, germanii nu au avut niciun plan concret de atacare a Marii Britanii, deși era evident faptul că noua ordine europeană ce urma să fie instituită de o eventuală victorie germană nu putea fi realizată fără a se ține cont de atitudinea Angliei. N-au fost întocmite planuri nici măcar după ce Franța a fost înfrântă, iar prăbușirea sa era iminentă. Privind retrospectiv evenimentele, cu detașarea pe care o oferă cei aproape șaptezeci de ani scurși până acum, se poate afirma fără niciun dubiu că Adolf Hitler a tot sperat că va ajunge până la urmă să realizeze o pace de compromis cu insularii, pe baza condițiilor favorabile pe care era dispus să le ofere. Mai mult decât atât, această atitudine a conducătorului celui de-al Treilea Reich dovedește faptul că în pofida planurilor sale mărețe, nu dorea să aibă o confruntare decisivă cu Marea Britanie. Dovezile ce pot fi menționate în acest sens sunt numeroase. Evacuarea *in extremis* a trupelor britanice și franceze de la Dunkerque⁵, nenumăratele discursuri publice ținute de Führer prin care acesta își exprima speranța într-o viitoare înțelegere cu Albionul, reprezintă doar câteva aspecte, fără a mai menționa evenimentele din perioada premergătoare războiului. Cu siguranță, această atitudine puțin belicoasă față de englezi era determinată de marea admirație pe care Hitler o avea față de Marea Britanie, față de Imperiul Britanic, la care se pot adăuga și alte considerente, cum ar fi originea comună a celor două popoare, englez și german, a celor două limbi, precum și faptul deloc de neglijat că în concepția ideologiei național-socialiste, popoarele germanice ale Europei de Nord erau plasate în vârful piramidei rasiale⁶.

---

⁵ Înaintarea rapidă a unităților de tancuri germane pe teritoriul Belgiei și nordului Franței a dus la încercuirea de la Dunkerque, unde circa 200.000 de militari britanici, 140.000 de militari francezi, precum și un contingent belgian au fost blocați de armata germană. Evacuarea a avut loc între 27 mai și 4 iunie 1940, prin operațiunea *Dynamo*, la care au participat peste 850 de vase adunate în grabă, multe din ele fiind bărci de salvare de la vasele de pasageri, remorchere de pe Tamisa, iahturi și vase de pescuit. Deși dezastrul a fost evitat, armata britanică a fost nevoită să-și abandoneze tot materialul greu de luptă. Au fost evacuați în sudul Angliei peste 338.000 de militari din trupele britanice și franceze. Palmowski, *Dicționar Oxford*, vol. I, p. 278; Winston S. Churchill, *Al Doilea Război Mondial*, vol. I, București, Editura Saeculum I.O., 1997, p. 262-269.

⁶ În timpul cât s-a aflat în închisoarea din Landsberg, după eșuarea puciului de la München, din 1923, Adolf Hitler a scris prima parte din cartea *Mein Kampf*, care a devenit ulterior biblia național-socialismului în Germania. În această lucrare este prezentată și concepția sa asupra raselor, conform căreia poporul de stăpâni (*Herrenvolke*) era de rasă ariană, fiind alcătuit din populațiile Europei de Nord, în care, bineînțeles, că erau incluși și englezii. La baza piramidei sale rasiale se aflau negrii, țigani, slavii și evreii, pentru aceștia din urmă manifestând o ură exacerbată. Geoff Layton, *Germania: Al Treilea Reich, 1933-1945*, București, Editura BIC ALL, 1997, p. 18.

Britanicii, având instalat guvernul condus de Winston Churchill, care le promisese acestora în ziua numirii sale doar „lacrimi și sânge”⁷, au respins în mod net toate ofertele de pace propuse⁸, deși situația lor era disperată și nu se putea întrevădea în viitor vreun sprijin din partea unui stat neocupat de Germania. Chiar și după aceste respingeri categorice, speranțele lui Hitler nu s-au risipit prea ușor, el ordonând abia la 2 iulie întocmirea unui studiu care să permită o debarcare a trupelor germane în arhipelagul britanic.

Similar planurilor pe care le-a avut Napoleon la începutul secolului XIX, germanii au luat în calcul o debarcare în sudul Angliei⁹, pe ruta cea mai scurtă care exista între țărmul francez și cel englez, excluzând varianta lansărilor de parașutiști sau aceea a aterizărilor de avioane care să aducă trupele de cucerire pe calea aerului¹⁰. Sub acoperirea artileriei grele se avea în vedere crearea unui coridor îngust peste Canalul Mânecii, protecția exterioară împotriva atacurilor urmând să fie asigurată de submarine de buzunar, precum și de plasarea de mine. Dacă tentativa germanilor ar fi reușit, debarcarea de trupe ar fi fost o lovitură teribilă pentru moralul tuturor englezilor, în vreme ce nemților le-ar fi creat o atitudine optimistă ce le-ar fi permis să creadă că victoria nu putea fi departe¹¹.

---

⁷ F.-G. Dreyfus, A. Jourcin, P. Thibault, P. Milza, *Larousse. Istoria universală*, vol. 3, București, Editura Univers Enciclopedic, 2006, p. 434.

⁸ Pentru a vedea în ce au constat propunerile de pace oferite Marii Britanii de către Adolf Hitler, vezi Sorin Arhire, „Bătălia Angliei reflectată în presa legionară (septembrie 1940-ianuarie 1941)”, în *Apulum*, XLII (2005), p. 393-394.

⁹ Generalii germani erau îngrijorați de riscurile mari pe care le presupunea această traversare, ei neavând încredere în capacitatea marinei de a realiza această operațiune, și nici în cea a aviației de a asigura protecția aeriană necesară. În plus, pentru a fi duși cei 160.000 de militari era nevoie de vase de transport care să aibă în total 2 milioane de tone. Chiar dacă această cerință ar fi fost îndeplinită, atât de multe vase nu puteau intra în locul de îmbarcare. Liddell Hart, *Istoria*, vol. I, p. 129; Churchill, *Al Doilea Război Mondial*, vol. I, p. 329-330. Conform unui corespondent al agenției *Reuter*, dacă germanii ar fi reușit să realizeze o debarcare în Anglia, străpungând apărarea marinei și aviației britanice, ei s-ar fi aflat față în față cu regimente care aveau ordin să lupte până la ultimul om și care, totodată, nici nu luau în calcul o eventuală retragere pe o a doua linie de apărare. Germanii ar mai fi avut de înfruntat tirul artileriei grele și al celei ușoare, precum și rezistența unui întreg sistem de fortificații. În interiorul teritoriului britanic, în puncte strategice, erau amplasate obstacole antitanc, iar inscripțiile cu numele localităților fuseseră luate de peste tot în sudul Angliei, pentru a nu oferi niciun fel de indiciu atacatorilor. Englezii excludeau în mod hotărât o eventuală supunere pasivă a poporului, așa cum se întâmplase în alte țări, ei fiind hotărâți să lupte până la epuizarea ultimelor resurse. *Universul*, LVII, nr. 196, din 19 iulie 1940.

¹⁰ *Curentul*, XIII, nr. 4404, din 18 mai 1940.

¹¹ Un amănunt interesant este faptul că germanii au reușit să ocupe câteva mici insule ce se află în Canalul Mânecii, cum ar fi Jersey și Guernsey, teritorii englezești care sunt situate geografic mai aproape de Franța decât de Anglia. Propaganda germană a speculat din plin aceste mici succese, prezentând aceste realizări ca pe o etapă preliminară a cuceririi întregului arhipelag.

Cum însă operațiunea „Leul de Mare”, numele de cod al debarcării, nu putea fi aplicată până la mijlocul lunii septembrie, Hitler a acceptat propunerea lui Göring de a cucerii Britania în mod exclusiv pe calea aerului, prin bombardamente masive care să determine guvernul de la Londra să ceară pacea. În condițiile în care această tentativă de debarcare de trupe nu a fost pusă în practică niciodată, lupta aeriană a rămas singura formă a decisivei Bătălii pentru Anglia.

Dacă timp de nouă sute de ani, de la cucerirea normandă până în momentul începerii celui de-al Doilea Război Mondial, Anglia se simțise în siguranță chiar și în toiul bătăliilor, întrucât victoriile și le câștiga pe continent sau pe vreun ocean îndepărtat, după 1920 progresele realizate în domeniul aviației au anihilat în mare parte beneficiile insularității¹². Merită a mai fi adăugat faptul că, pentru prima dată în istorie, Anglia era singură în fața Europei, întrucât aliații săi de atunci îi erau mai mult o povară decât un ajutor, iar coaliția organizată de britanici nu a reușit, Marea Britanie fiind obligată să facă față agresiunii doar cu propriile ei mijloace, amenințată în propria ei insulă. André Maurois, în bine cunoscuta sa carte *Histoire d'Angleterre*, a cărei primă traducere a apărut în România în anul 1937, a intuit corect impactul pe care l-a avut inventarea aparatelor de zbor¹³:

„Descoperirea aeroplanului este pentru Anglia evenimentul istoric cel mai important și totodată cel mai periculos din timpul nostru”¹⁴.

Mai mult decât atât, ziarele germane au reprodus fotografii cu poliștii britanici din insule care slujeau regimul de ocupație militară instituit de germani, ceea ce se dorea a fi un adevărat șoc pentru moralul insularilor. *Universul*, LVII, nr. 189, din 12 iulie 1940.

¹² André Maurois, *Istoria Angliei*, București, Editura Orizonturi, f.a., p. 662. Conform unei analize ce a fost publicată în ziarul *Curentul*, în acel moment, situația strategică a arhipelagului britanic era cât se poate de nefericită. Având o formă alungită, dar puțin lată, acesta reprezenta o țintă ideală, fiind expus atacurilor concentrice ce puteau fi lansate din teritoriile care o înconjurau în imediata sa vecinătate. Ca bază aeriană de atac, valoarea sa era mult diminuată de distanța mare la care se aflau eventualele ținte de pe Continent. *Curentul*, XIII, nr. 4522, din 13 septembrie 1940.

¹³ Primul om care a reușit să traverseze Canalul Mânecii, într-un aparat mai greu decât aerul, a fost francezul Louis Blériot cu al său monoplan *no. XI*. Zborul din 25 iulie 1909, rămas legendar, a durat 36 de minute și jumătate, aviatorul francez câștigând astfel premiul de 1.000 de lire sterline al lordului Northcliff, oferit de ziarul *Daily Mail*. „Era începutul unei ere noi. Trecutul a supraviețuit un moment, sub forma unui vameș debusolat care a înregistrat aparatul *Blériot no. XI* la rubrica: un iaht, cu patronul și proprietarul acestuia. În furtuna de aplauze au răsunat câteva note neliniștite. Ziarul *Le Figaro* a scris că, brusc, omenirea descoperea „orizonturi noi și tulburi”. Ziarul *Daily Mail* a constatat, fără bucurie, că Anglia nu mai era o insulă, iar Sir Garnet Wolseley, bătrânul viteaz care condamnase cu asprime și milităros, tunelul de sub canalul Mânecii, nu a mai spus nimic”. Dreyfus, Jourcin, Thibault, Milza, *Larousse. Istoria universală*, vol. 3, p. 241.

¹⁴ *Universul*, LVII, nr. 189, din 12 iulie 1940.

Așa cum s-a mai afirmat, chiar dacă în perioada cuprinsă între capitularea Franței și data de 10 iulie 1940 au mai avut loc bombardamente germane, totuși, data menționată mai sus reprezintă începutul acestui episod al celui de-al Doilea Război Mondial, cunoscut sub numele de Bătălia Angliei. De la începutul lunii august și până la sfârșitul lunii septembrie, aviația germană a forțat deschiderea drumului către Londra¹⁵, încercând să elimine *Royal Air Force*¹⁶, ceea ce ar fi permis aruncarea în haos a celui mai mare oraș al lumii la acea dată, acțiune care dacă ar fi fost încununată de succes, ar fi avut efecte incalculabile asupra întregii populații a Regatului Unit.

Chiar dacă a fost mai mult o prezență simbolică, deoarece nici prin numărul și pregătirea lor, nici prin dotarea tehnică nu se ridicau la cerințele acelor timpuri, merită a fi menționat faptul că aviatorii italieni au luat și ei parte la bombardarea teritoriului britanic, fiind grupați în așa-numitul Corp Aviatic Italian, stabilit în Wevelgem, la Marea Nordului. Desigur, era mai mult o participare care se datora în mare măsură unor considerente ce țineau de factorul imaginii Axei în lume, decât celor de ordin practic, această colaborare dorindu-se a fi o manifestare a solidarității dintre Germania și Italia¹⁷.

---

¹⁵ În anul 1931, *Greater London* avea o populație de 8,2 milioane de locuitori, din care Londra propriu-zisă era locuită de 4,4 milioane de locuitori. În perimetrul cuprins de localitățile Harwich-Oxford-Southampton-Dover erau nu mai puțin de 16 milioane de locuitori, ceea ce dădea o mare eficacitate bombardamentelor germane, pentru că, așa cum se știe, cu cât o zonă este mai industrializată și mai dezvoltată economic, cu atât distrugerile provocate de aviație pot fi mai mari. Spre deosebire de Berlin, în Londra fabricile importante de muniții nu erau separate de cartierele de locuit, ele fiind răspândite în tot orașul. Datorită numeroaselor sale uzine și fabrici, capitala britanică concentra o treime din industria de război a Marii Britanii. În uzinele londoneze se produceau avioane și diferite componente de avion, care de luptă, motoare, tunuri de mare calibru, artilerie ușoară antiaeriană, arme de foc individuale, precum și o gamă variată de pulberi și explozivi. Digurile portului se întindeau pe 55 de kilometri, fiind cele mai întinse din lume. Numeroasele docuri ale portului erau dotate cu mecanisme moderne de încărcare și descărcare a mărfurilor, tot aici fiind și imense magazii de depozitare. O treime din comerțul exterior britanic trecea prin Londra, prin portul orașului importându-se cam 60% din cantitățile de carne, 40% din cele de petrol, 30% din volumul de furaje și cam 25% din volumul de cereale și lemn. Depozitele de petrol reprezentau un sfert din totalul depozitelor britanice, cele mai mari fiind cele de la Thameshaven și Shellhaven, situate în partea estică a metropolei. Erau, de asemenea, numeroase rafinării și uzine electrice. Un aspect foarte important era acela că toate căile de comunicație importante ale Angliei, șoselele, liniile de cale ferată, precum și cele de telefon și telegraf, porneau din Londra în toate părțile țării. *Curentul*, XIII, nr. 4558, din 19 octombrie 1940; *Universul*, LVII, nr. 250, din 11 septembrie 1940.

¹⁶ Pentru amănunte referitoare la constituirea și evoluția *Royal Air Force*, vezi *The New Enciclopedia Britannica. Micropedia*, vol. 10, p. 217.

¹⁷ Generalul german Karl Rudolf von Rundstedt, prin vorbele sale, a pus în evidență cel mai bine rolul pe care Italia l-a avut în cea de-a doua conflagrație mondială. „În viitorul război, învinși vor fi cei ce vor lupta alături de Italia”. Jacques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al Doilea Război Mondial*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 199.

În ziua de 7 august, numeroase avioane germane au atacat uzinele pentru fabricarea motoarelor de avioane Leyland și cele care produceau motoare Vickers Armstrong, instalațiile industriale, pozițiile apărării antiaeriene, precum și farurile din apropiere de Manchester, Cardiff, Dorchester și Plymouth¹⁸. Luptele aeriene au continuat și în zilele următoare, Portlandul¹⁹ fiind ținta avioanelor de bombardament în picaj Stukas²⁰, pentru ca ziua de 15 august să fie cea mai mare bătălie aeriană din toată această perioadă. Aceste confruntări, care erau atât de importante pentru britanici, durau mai puțin de o oră de la prima ciocnire de forțe. Pentru a putea face față valurilor succesive de bombardiere germane, avioanele de vânătoare britanice, ieșite toate la atac, trebuiau să aterizeze pentru a se reproviziona cu muniție și combustibil. Dacă *Luftwaffe* ar fi reușit să vină cu noi escadrile, neatacate, în timpul reînarmării avioanelor britanice și al facerii plinului, atunci multe aparate ar fi fost distruse la sol.

În condițiile de izolare în care era Marea Britanie, aflată singură în fața unui continent european ostil, stăpânit de Germania, nu erau prea multe variante de a răspunde raidurilor germane decât tot cu aceeași monedă, așa cum însuși Winston Churchill a consemnat într-o scrisoare adresată ministrului Industriei Aviatice, lordul Beaverbrook²¹, la 8 iulie 1940:

¹⁸ *Curentul*, XIII, nr. 4488, din 10 august 1940.

¹⁹ Portland era un important centru al Marinei de Război Britanice, aici existând numeroase instalații portuare, șantiere navale ale statului, precum și mari depozite de carburanți. *Ibidem*, XIII, nr. 4491, din 13 august 1940.

²⁰ Avionul de bombardament în picaj a fost utilizat pentru prima dată de germani în războiul civil din Spania (1936-1939). Acest nou tip de bombardier a fost o armă importantă și în campania din Polonia, din septembrie 1939. Modelul Junkers 87, cunoscut sub numele de Stuka, era dotat cu un singur motor de 1.000 CP, avea 2 locuri, iar bombele nu erau transportate în interiorul aeronavei, ci erau suspendate în exteriorul său, în partea posterioară. Lansarea încărcăturilor explozive se făcea în picaj, de la o viteză ce depășea 600 km/h, avionul putând coborî în acest mod până la o distanță de aproximativ 600 m de sol, atunci când pilotul trebuia să redreseze aparatul. Materialul principal din care era construit era duraluminiul, iar forma răsfrântă a aripii oferea o bună vizibilitate pentru pilot. *Ibidem*, nr. 4511, din 2 septembrie 1940.

²¹ William Maxwell Aitken, primul baron Beaverbrook (25 mai 1879 - 9 iunie 1964). S-a născut în Ontario, Canada. La vârsta de 16 ani a intrat într-o firmă de avocatură, pentru ca mai apoi să vândă asigurări pentru o scurtă perioadă de timp. S-a mutat la Montreal, acolo făcând repede avere din speculații bursiere. În anul 1910 s-a stabilit în Anglia, devenind totodată membru al Parlamentului, din partea Partidului Conservator. Un an mai târziu a primit rangul de cavaler. La puțin timp după izbucnirea războiului a fost numit reprezentantul guvernului canadian în Cartierul General Britanic din Franța. A primit titlatura de baron în anul 1917, după ce cu un an mai devreme devenise baronet. În perioada februarie - noiembrie 1918 a fost ministru al Informațiilor, iar în martie, același an, consilier privat. În anul 1916 a cumpărat *Daily Express*, acesta devenind în anul 1934 ziarul cu cel mai mare tiraj din lume. Între timp, în anul 1918 a lansat *Sunday Express*, iar în 1923 a obținut controlul asupra ziarului *Evening Standard*. În 1922 a

„Când mă uit în jur să văd cum am putea câștiga războiul, văd că există o singură cale sigură. Nu avem o armată continentală care să poată înfrânge forța militară germană. Blocada e spartă și Hitler are la dispoziție Asia și probabil Africa. Fie că va fi respins aici, fie că nu va încerca invazia, el se va regrupa spre est, iar noi nu avem cu ce să-l oprim. Există însă un singur lucru care îl va aduce înapoi și îl va doborî, și aceasta este un atac absolut devastator, exterminator, cu bombardiere foarte grele din această țară asupra patriei sale naziste”²².

Ca urmare, în replică la toate aceste bombardamente germane, avioanele britanice și-au lansat încărcăturile lor explozive asupra obiectivelor militare din Germania, cum au fost instalațiile petroliere de la Frankfurt și Ludwigshafen, gările de mărfuri de la Osnabrück, Hamm, Ruhrorthafen și Gremburg, uzinele de explozibil de lângă Köln, precum și aerodromurile militare de la Rotterdam și Bruxelles, aflate în stăpânirea nemților²³. Nu în ultimul rând a fost atacat Berlinul, deși, datorită distanței mari, englezilor le era mult mai greu să trimită avioane deasupra capitalei germane, comparativ cu posibilitățile aviatorilor germani de a ajunge deasupra Londrei. Ocuparea Țărilor de Jos, a Franței și a Norvegiei a făcut ca tot teritoriul britanic să intre în raza de acțiune a bombardierelor *Luftwaffe*, germanii construind aici aerodromuri militare care făceau facilă atacarea spațiului aerian al Marii Britanii. Astfel, se apreciază că prin ocuparea țărmurilor vestice ale Norvegiei, în special a regiunii Bergen-Stavanger, centre vitale ale economiei engleze se găseau la o depărtare ce fusese redusă cu cel puțin o jumătate față de situația în care Germania ar fi trebuit să atace de pe vechile sale baze, ceea ce bineînțeles că însemna și realizarea unor importante reduceri ale consumului de combustibil²⁴.

Asaltul aerian german asupra Angliei a constat în diferite planuri neîndeplinite până la capăt, adesea suprapuse, ceea ce a demonstrat indecizia

---

avut un rol important în îndepărtarea de la putere a coaliției guvernamentale ce era condusă de Lloyd George, dar după ce Baldwin a devenit prim-ministru, a încetat să mai aibă influența pe care o avusese înainte în cadrul Partidului Conservator. A fost un puternic susținător al deciziilor luate la Conferința de la München, din septembrie 1938, dar, după ce războiul a început, și-a reînnoit prietenia cu Winston Churchill, devenind ministrul Industriei Aviatice, în noiembrie 1940. Și-a adus din plin contribuția la câștigarea Bătăliei Angliei, întrucât, în această calitate, a reușit să impulsioneze în mod decisiv producția de avioane de vânătoare. Tot în timpul războiului a mai fost ministru al Producției, al Aprovizionării, precum și Lord al Sigiliului Privat. A fost un oponent al contractării împrumutului american din anul 1947, precum și al tentativei lui Macmillan de aderare a Marii Britanii la Piața Comună. A murit în propria casă, la Cherkley Court, lângă Leatherhead. Harold Oxbury, *Great Britons. Twentieth Century Lives*, Oxford, New York, Oxford University Press, 1985, p. 3-4.

²² Winston Churchill, *The Second World War: Their Finest Hour*, London, 1949, p. 567. Apud Paul Johnson, *O istorie a lumii moderne 1920-2000*, București, Editura Humanitas, 2003, p. 363.

²³ *Curentul*, XIII, nr. 4514, din 5 septembrie 1940.

²⁴ *Universul*, LVII, nr. 174, din 27 iunie 1940.

aviatorilor germani în acțiunea lor de cucerire a arhipelagului britanic. Deseori Hermann Göring, comandantul *Luftwaffe*, a abandonat o metodă de atac care producea un stres sever pentru a se îndrepta către ceva nou, ceea ce face imposibilă separarea fazelor Bătăliei Angliei prin date precise. În perioada cuprinsă între 24 august și 6 septembrie, germanii au atacat cu predilecție aerodromurile militare din Kent și Sussex, dar la 7 septembrie²⁵ tactica a fost schimbată, trecându-se la bombardarea perimetrelor aglomerate ale Londrei. Așa cum înșiși englezii recunosc, dacă s-ar fi continuat cu bombardarea aerodromurilor, a punctelor strategice și militare, Anglia s-ar fi aflat într-o situație limită, întrucât rezistența britanică era serios slăbită la acel moment²⁶. Bombardarea Londrei, capitala Marii Britanii și a Imperiului Britanic totodată, a permis refacerea aerodromurilor din sudul Angliei, a pistelor de decolare-aterizare, precum și oferirea unui răgaz piloților avioanelor de vânătoare, greu încercați în această perioadă.

Conform unui comunicat emis de Înaltul Comandament German în ziua de 8 septembrie, doar până atunci se aruncaseră cam 1 milion de kilograme de bombe asupra Londrei și industriilor de pe Tamisa²⁷, fiind lovite gări, uzine, docuri, dar și obiective civile cum ar fi sediile redacțiilor marilor ziare londoneze din Fleet Street sau chiar Palatul Buckingham²⁸. O bombă cu explozie întârziată a căzut în curtea reședinței regale, provocând un crater cu o circumferință de nouă metri și distrugând totodată nouă coloane imense din piatră²⁹. Au fost sparte geamurile de la biroul de lucru al regelui George al VI-lea, precum și cele ale biroului reginei Elisabeth, dar, din fericire, în acel moment aceștia se aflau la Castelul Windsor³⁰. Timp de 57 de zile la rând, între

²⁵ Armada aeriană aparținând *Luftwaffe* era compusă din circa 1.000 de aparate, din care peste 300 erau bombardiere, acestea fiind escortate de 648 de avioane de vânătoare. Liddell Hart, *Istoria*, vol. I, p. 150.

²⁶ Churchill, *Al Doilea Război Mondial*, vol. I, p. 341.

²⁷ *Curentul*, XIII, nr. 4519, din 10 septembrie 1940.

²⁸ Palatul Buckingham este reședința suveranului britanic din așa-numitul *City of Westminster*. Numele său provine de la construcția ridicată la începutul secolului XVIII pentru ducii de Buckingham. În 1761 regele George al III-lea a cumpărat clădirea pentru soția sa, devenind astfel reședința reginei. În anul 1825, pentru George al IV-lea, John Nash a început transformarea Casei Buckingham într-un palat. Regele a murit înainte de terminarea lucrărilor, iar regina Victoria a fost primul suveran care a locuit în palat. Când monarhul britanic se află în clădire este arborat stindardul regal, iar ceremonia de schimbare a gărzilor are loc în fiecare zi. *The New Enciclopedia Britannica*, vol. 2, p. 600.

²⁹ *Curentul*, XIII, nr. 4522, din 13 septembrie 1940.

³⁰ Castelul regal Windsor a fost construit de Wilhelm Cuceritorul, la scurt timp după descinderea sa din 1066. Construcția inițială a fost din lemn, cu două mari ziduri înconjurată de palisade. Fortificațiile sale din piatră au fost construite în secolele XII-XIII. Amplasat pe o stâncă calcaroasă, înălțându-se deasupra Tamisei, în Berkshire, castelul existent astăzi încorporează intervenții aduse de fiecare suveran. De la Henric I, din secolul XII, Windsor a

7 septembrie și 3 noiembrie, Londra a fost atacată în medie de 200 de bombardiere, ceea ce a făcut ca unele zone ale marelui oraș să fie transformate în adevărate scene apocaliptice, în care pompierii britanici se luptau concomitent cu sute de incendii.

„Avioanele germane vin valuri peste valuri, în timp ce cele cari și-au aruncat bombele lor se reîntorc spre bazele lor. [...] Inima Imperiului Britanic se află în primejdie de moarte. Cartiere întregi se prefac în mormane de ruine. Din toate părțile cad bombe, provocând incendii. Nouri de fum se ridică deasupra caselor celui mai mare oraș din lume. Vibrațiunile provocate de explozii se resimt până în interiorul avioanelor germane³¹”.

Ziua de 15 septembrie s-a dovedit a fi un moment decisiv al Bătăliei Angliei, deoarece, în ciuda celor două masive atacuri aeriene germane din ziua precedentă, precum și al unui număr record de avioane ce au fost concentrate pentru un singur atac, ea a marcat reintrarea în luptă a piloților avioanelor de vânătoare aparținând *Royal Air Force*, care, datorită marilor distrugerii provocate aerodromurilor militare fuseseră nevoiți să asiste neputincioși la bombardarea nestingherită a Londrei. Pe lângă faptul că în această zi Führer-ul a decis să amâne *sine die* operațiunea „Leul de Mare”, un aspect deloc de neglijat a fost faptul că germanii au pierdut mai multe avioane decât britanicii, chiar dacă destul de multe bombardiere au străpuns barajul de apărare, bombardând *East End*-ul³², densa populație din această parte a orașului suferind pierderi însemnate³³.

Aviatorul german Josef Rieder, observator pe un avion de bombardament Heinkel, a descris în mod sugestiv aspectul capitalei britanice

---

fost reședința de bază a suveranilor englezi. În secolul XIX, regele George al IV-lea și regina Victoria au cheltuit aproape 1 milion de lire sterline pe modificări, interiorul fiind restaurat în cea mai mare parte. Clădirea este recunoscută ca fiind unul din cele mai somptuoase castele din Europa. Are două capele, *Albert Memorial* și *St George*. Ultima dintre ele, dedicată patronului sfânt al Ordinului Jartierei, este locul în care membrii familiei regale vin în ziua de Crăciun pentru a participa la serviciul religios. Astăzi, castelul este parțial deschis publicului, atunci când nu găzduiește pe suverană și familia regală. *Marea Britanie. Ghid complet*, Oradea, Editura Aquila '93, 2000, p. 163-164; Mihaela Anghelescu Irimia, *Dicționarul universului britanic*, București, Editura Humanitas, 1999, p. 78-79.

³¹ *Curentul*, XIII, nr. 4518, din 9 septembrie 1940.

³² *East End*. „Capătul de est” al Londrei Centrale, la nord de Tamisa, cuprinde aproape în întregime zona numită Docklands. Este partea din *City* prin excelență industrială, săracă și relativ periculoasă. Aici sunt numeroase cartiere muncitorești, în care se vorbește cu un accent specific, accentul *cockney*, caracterizat prin utilizarea formulelor de jargon rimat, nepronunțarea sunetului *b* în poziție inițială, precum și înlocuirea diftongului [ei] cu [ai]. Se consideră *cockney* o persoană ce s-a născut în perimetrul în care pot fi auzite *Bow Bells*, clopotele unei biserici din *City*. Anghelescu Irimia, *Dicționarul*, p. 90-92.

³³ Liddell Hart, *Istoria*, vol. I, p. 153; Churchill, *Al Doilea Război Mondial*, vol. I, p. 344.

din timpul raidului din 15 septembrie, ziarele românești preluând aceste rânduri, ca de obicei, prin intermediul agenției germane DNB.

„Incendiile de la Londra păreau văzute de sus ca niște răni deschise. Ele erau repartizate pe întreaga suprafață a orașului și vâlvătăile se puteau remarca în peste o sută de locuri de o importanță vitală pentru capitală. Cerul reflecta un focar roșu, întretăiat de coloane de foc. În diferite puncte, îndeosebi, pe Tamisa, am putut identifica pe hartă ravagii însemnate provocate de avioanele de bombardament germane. Silozurile și docurile, care de trei zile sunt pradă unui incendiu imens, nu mai sunt decât cenușe. Între timp, alte antrepozite luaseră foc, la rândul lor. Într-un alt punct, se puteau vedea arzând rezervoarele cu petrol”³⁴.

Aceeași indecizie manifestată de germani în alegerea țintelor care să fie atacate, a fost prezentă și în alegerea armelor la care aceștia au apelat. Bombele cu explozie întârziată, utilizate de la mijlocul lunii septembrie, și bombele incendiare în locul celor explozive, folosite pentru prima dată în raidul aerian din 15 octombrie, au fost schimbări care au dus în Anglia la crearea așa-numitelor „detașamente ale bombelor neexplodate”, precum și la crearea rapidă a unei organizații de paznici contra incendiilor, pe lângă giganticul serviciu de pompieri ce fusese deja greu încercat³⁵.

În cele aproape două luni de zile în care capitala britanică a fost ținta predilectă a aviatorilor germani au mai fost lovite uzina de avioane de la Filton, lângă Bristol³⁶, care a fost grav avariata, precum și cea de avioane Spitfire³⁷, de lângă Southampton³⁸, care a fost temporar scoasă din funcțiune. În schimb, raidul aerian organizat împotriva Londrei în ziua de 27 septembrie s-a dovedit un eșec total, iar în cel din 30 septembrie doar o parte din avioane a străpuns barajul antiaerieni și al avioanelor de vânătoare britanice, 47 fiind doborâte, comparativ cu doar 20 de avioane pierdute de către RAF³⁹.

³⁴ *Universul*, LVII, nr. 259, din 20 septembrie 1940.

³⁵ Winston Churchill, premierul britanic din acea vreme, în memoriile sale, relatează în modul următor repercusiunile care au rezultat în urma schimbării metodelor de luptă în tabăra germană. „Până acum îi încurajasem pe londonezi să se adăpostească și se făceau toate eforturile ca să li se îmbunătățească protecția. Dar acum chemarea „la adăposturi” trebuia înlocuită cu „pe acoperișuri”. [...] Experiența de a rămâne pe acoperiș, noapte de noapte, sub foc, fără altă protecție decât o cască de metal, a devenit curând o obișnuință”. Churchill, *Al Doilea Război Mondial*, vol. I, p. 355.

³⁶ Pentru importanța pe care orașul Bristol o avea în cadrul industriei de armament britanice, precum și în cadrul celei alimentare, vezi Arhire, *Bătălia Angliei reflectată în presa legionară*, p. 399, nota 42.

³⁷ Pentru a afla detalii despre avionul de vânătoare Spitfire, vezi *ibidem*, p. 395, nota 21.

³⁸ Pentru a afla detalii despre industria orașului Southampton, precum și despre rolul pe care acesta îl avea în cadrul traficului de călători din Atlantic, vezi *ibidem*, p. 399, nota 43.

³⁹ Liddell Hart, *Istoria*, vol. I, p. 154.

În noaptea de 3 noiembrie, după aproape două luni de bombardamente zilnice, pentru prima dată în Londra nu a mai sunat alarma, atacurile germane fiind dispersate în întreg arhipelagul britanic. Așa cum însuși Winston Churchill a recunoscut ulterior în memoriile sale, cel mai mare oraș al lumii trecuse printr-o experiență pe care nimeni n-o suportase înainte, niciodată până atunci nefiind bombardată o întindere atât de mare de locuințe, în care atât de multe familii să fie nevoite să înfrunte problemele și teroarea bombardamentelor⁴⁰.

Uluit de tenacitatea dovedită de britanici în apărarea propriului lor teritoriu, dar și nesigur pe el însuși, Hermann Göring a adus o altă modificare de strategie la începutul lui noiembrie. Pe lângă abandonarea Londrei ca țintă în favoarea unor orașe mai mici, ofensiva aeriană a început să fie dusă cu predilecție prin atacuri nocturne. Se putea astfel zbura la viteze și altitudini mai mici, transportul de bombe fiind mai mare comparativ cu atacurile diurne, reușindu-se să se lanseze chiar și câte 1 000 t pe noapte, chiar dacă precizia lăsa de dorit în multe cazuri⁴¹.

Beneficiind de o noapte senină, dar și de aportul unei forțe speciale „deschizătoare de drumuri”, *Luftwaffe* a aplicat noua tactică în 14 noiembrie, cele 500 de avioane aruncând asupra orașului Coventry nu mai puțin de 600 t de bombe explozive și incendiare. A fost cel mai devastator raid, distrugerile au fost imense, populația orașului suferind enorm, iar activitățile sale cotidiene fiind complet tulburate pentru un timp. Considerând Londra o țintă prea mare pentru obținerea de rezultate decisive în timp scurt, Hermann Göring a mizat pe impactul mediatic pe care îl vor produce aceste bombardamente asupra unor orașe de mărimi medii. Prin intermediul posturilor de radio germane s-a anunțat că și celelalte orașe britanice vor fi în mod similar *coventrizate*, întreprinzându-se atacuri nocturne de mare amploare și asupra altor localități, cum ar fi Birmingham, Southampton, Bristol, Plymouth și Liverpool⁴². Eficacitatea lor a fost însă mai redusă în comparație cu raidul realizat deasupra orașului Coventry, pe care presa românească s-a grăbit să-l descrie, așa cum l-a văzut un corespondent al ziarului suedez *Nay Dagligt Allehanda*:

„Orașul Coventry nu mai este altceva decât o grămadă de ruine. Viața economică și comercială este complet paralizată. Populația rătăcește pe străzi fără niciun rost. [...] Uzinele de gaz din Coventry nu mai sunt decât grămezi de moloz și cenușă. [...] Întinderea dezastrului se vede și mai mult din faptul că mii de soldați au fost întrebuințați pentru curățarea dărâmurilor și că pompierii sunt ocupați încontinuu ziua și noaptea”⁴³.

---

⁴⁰ *Ibidem*, p. 346.

⁴¹ *Ibidem*, p. 155.

⁴² Churchill, *Al Doilea Război Mondial*, vol. I, p. 356.

⁴³ *Universul*, LVII, nr. 325, din 25 noiembrie 1940.

La 15 noiembrie, aviația germană a revenit asupra Londrei printr-un raid efectuat pe lună plină, pentru ca mai apoi atacurile să fie larg dispersate în teritoriul britanic, ținte ale bombardamentelor fiind Birmingham, important centru al industriei engleze de armament și de aprovizionare, oraș ce a suferit trei raiduri succesive între 19 și 22 noiembrie, Bristol, Portsmouth⁴⁴, Southampton, Portland, Leeds, Plymouth, Liverpool și Glasgow.

Raidul de apogeu al acestei perioade și ultimul din anul 1940, a fost îndreptat tot deasupra Londrei, în ziua de 29 decembrie. Germanii și-au folosit toată experiența acumulată, ei distrugând o bună parte din conductele de apă ale orașului cu ajutorul minelor-parașută. A fost o luptă teribilă a pompierilor britanici care au fost confrunțați cu peste 1 500 de incendii, cele mai multe în *City*⁴⁵. Primăria⁴⁶ a fost arsă și lovită de suflul exploziilor. Daunele produse stațiilor de cale ferată și docurilor au fost considerabile, fiind totodată afectate sau distruse opt biserici. Din fericire, Catedrala *St Paul*⁴⁷ a scăpat neatinsă ca

---

⁴⁴ Pentru a vedea importanța orașului Portsmouth, vezi Arhire, Bătălia Angliei reflectată în presa legionară, p. 399, nota 44.

⁴⁵ Denumirea întreagă este *The City of London*. Este o zonă din centrul Londrei care se întinde pe o suprafață de 2,75 km² și în care este condensată lumea banilor, a băncilor și a tranzacțiilor financiare. *City* are puțini locuitori, dar în timpul zilei este înțesat de oameni de afaceri. Locul are un prestigiu bancar încă din secolul XII, aici desfășurându-și activitatea cămătarii lombarzi, fapt ce reiese și din numele unei importante artere, *Lombard Street*. Acest cartier financiar al Londrei se află pe locul orașului roman *Londinium*, fondat în anul 50. A rămas aproape neschimbat timp de aproape un mileniu până la cucerirea normandă din anul 1066. Printr-o cartă acordată de Wilhelm Cuceritorul, perimetrul a căpătat statutul de independență față de Londra propriu-zisă. Chiar și astăzi există un consiliu numit *The Corporation of the City of London*, așa cum există un primar și forțe de poliție independente. Datorită enormei sale forțe financiare, deseori sub numele de *City* este desemnată întreaga lume financiară britanică. Anghelescu Irimia, *Dicționarul*, p. 89-90.

⁴⁶ *Mansion House* este reședința oficială a primarului Londrei, aceasta fiind terminată în 1753, respectându-se proiectele lui George Dance cel Bătrân. Frontonul clădirii are șase coloane corintice, ele fiind o emblemă caracteristică pentru clădirile oficiale din *City*. Încăperile sunt extrem de somptuoase, cea mai impresionantă fiind Sala Egipteană, de 27 m lungime. Tot aici, dar oarecum ascunse vederii, mai sunt și 11 celule de detenție, din care 10 pentru bărbați și o „colivie” pentru femei. Aici a fost închisă Emmeline Pankhurst, cea care la începutul secolului XX a militat pentru sufragiul femeilor. Michael Leapman et al., *Londra*, RAO, București, 2000, p. 146.

⁴⁷ *St Paul Cathedral* este în Londra și aparține de Biserica Anglicană, fiind cunoscută și ca „biserica parohială a Commonwealth-ului britanic”. Clădirea existentă astăzi este a patra dintr-o serie de lăcașe sfinte construite pe același loc, primul fiind un templu roman ridicat în cinstea zeiței Diana. Prima catedrală închinată Sf. Pavel a fost inaugurată în anul 604, în vremea lui Ethelbert, regele Kentului, primul monarh creștin de pe teritoriul Angliei. După ce a fost mistuită de un incendiu, a fost refăcută, pentru ca în secolul XI să devină catedrală saxonă, ulterior fiind din nou distrusă de foc. În timpul lui Wilhelm Cuceritorul au început lucrările de construcție ale catedralei normande, folosindu-se piatră de Caen. Interiorul a suferit numeroase modificări în secolul XIII. Aici, în 1519, în fața mulțimii, a fost arsă Biblia tradusă de

prin minune, fiind salvată cu eforturi eroice, deși numeroase bombe au căzut în imediata sa apropiere, acestea dezlănțuind o centură de incendii devastatoare de jur-împrejurul său.

Temperamentul poporului englez care nu s-a speriat de toate aceste teribile încercări prin care a fost nevoit să treacă, hotărârea oamenilor politici britanici, în frunte cu primul-ministru, de a continua lupta indiferent de consecințele acestui război, au avut un rol esențial în rezistența pe care Marea Britanie a opus-o agresiunii germane. Impresionante au fost cuvintele lui Winston Churchill, rostite în 10 mai 1940, ziua alegerii sale ca premier, prin care acesta le promitea conaționalilor săi doar „sânge, lacrimi și sudoare”. Șocante prin caracterul tranșant, aceste afirmații nu i-au surprins cu nimic pe insulari, întrucât, cum chiar șeful guvernului britanic afirma în mod public,

„[...] nu mă grăbesc să fac declarații optimiste, fiindcă știu că poporul nostru nu se sperie când i se arată o situație grea, ci se supără când i se spun lucruri liniștitoare pe care evenimentele nu le confirmă”⁴⁸.

Cu toate că presa românească a vremii era în mod clar părtinitoare, fiind influențată în mod decisiv de faptul că politica externă a României era aliniată la cea a Axei, ceea ce avea ca rezultat direct faptul că informațiile externe erau preluate cu precădere de la agențiile de presă germane și italiene, în paginile ziarelor românești din acea perioadă se pot găsi numeroase pasaje care sunt de-a dreptul laudative la adresa modului în care britanicii își apărau propriul teritoriu. Pamfil Șeicaru⁴⁹, unul din marii jurnaliști români ai perioadei interbelice, aliniat însă la percepția oficială a politicii externe – dovadă fiind nenumăratele sale articole din ziarul *Curentul*, prin care acesta și-a exprimat adeziunea față de noua ordine în Europa⁵⁰, impusă de regimul național-socialist

---

protestantul Tyndale, împreună cu cărțile lui Martin Luther. Actuala construcție a fost proiectată într-un stil baroc clasic de către Sir Christopher Wren. A fost ridicată între 1675 și 1710, folosindu-se piatră de Portland, fiind astfel înlocuită vechea Catedrală *St Paul* ce fusese complet distrusă de Marele Incendiu din 1666. Din așa-numitele *the Stone Gallery* și *the Golden Gallery* se poate admira întreaga Londră. *The Whispering Gallery* face posibil ca o vorbă șoptită către unul din pereți să fie perfect înțeleasă în celălalt capăt al încăperii, la o distanță de aproape 40 m. Clopotul *Great Tom*, aflat în turnul dinspre sud-vest, anunță moartea membrilor familiilor regale. De la podea și până la cruce, catedrala are în înălțime 365 picioare (111,3 m). Precum la Westminster Abbey, în interior sunt mormintele multor persoane celebre, cum ar fi Horatio Nelson (1758-1805) și ducele de Wellington (1769-1852). După încheierea războaielor napoleoniene, aici a avut loc un *Te Deum*, iar în anul 1981 a fost oficiată căsătoria prințului Charles cu lady Diana Spencer. *The New Enciclopedia Britannica*, vol. 10, p. 331; Anghelescu Irimia, *Dicționarul*, p. 112-114.

⁴⁸ *Universul*, LVII, nr. 279, din 10 octombrie 1940.

⁴⁹ Pentru a afla detalii biografice despre Pamfil Șeicaru, vezi Mihai Pelin, *Opisul emigrației politice*, București, Editura Compania, 2002, p. 315-316.

⁵⁰ Pamfil Șeicaru, atunci când Bătălia Angliei era doar la început, vedea noua ordine europeană ce urma să fie instituită, în felul următor: „Înfrângerea Angliei va avea extraordinare consecințe

din Germania – în fața realității evidente, a fost nevoit să recunoască tăria de care dădeau dovadă compatrioții premierului Churchill:

„[...] opiniei publice engleze i s-a vorbit de datoria de a apăra popoarele oprimite, de a asigura libertatea popoarelor, și firește, la început aceste scopuri au fost ratificate de opinia publică. Dovada acestei ratificări o formează tenacitatea cu care poporul englez a rezistat la formidabilele atacuri ale aviației germane din septembrie și până azi, iar de la începutul lui noiembrie s-a adăugat și o parte din aviația italiană. Nu se poate nega performanța unică de rezistență a poporului englez, care stă neclintit pe aceeași poziție inițială⁵¹”.

Telegrama trimisă la București de Radu Florescu, membru al Legației României⁵² din capitala britanică, este și mai categorică în privința hotărârii arătate de englezi în fața bombardamentelor germane, diplomatul român fiind realmente uimit de ceea ce vedea în jurul său⁵³, locuitorii metropolei londoneze acționând efectiv în concordanță cu spusele lui Winston Churchill, care, afirma că, „am prefera să vedem Londra cenușă și ruine, decât s-o vedem subjugată”⁵⁴.

„Niciunul din serviciile publice cunoscute mie nu s-a desorganizat. Ba dimpotrivă, aș fi înclinat a crede că pe măsură ce atacul împotriva Mării Britanii se intensifică, în aceeași măsură crește îndârjirea apărării și a reorganizării în vederea supraviețuirii”⁵⁵.

---

nu numai politice, dar și social-economice. În ziua când trupele germane vor intra în Londra, se încheie un capitol din istoria politică a lumii. O nouă fază se va deschide în dezvoltarea Europei, care se va organiza pe baze autarhice. O unitate economică reprezentând trecerea de la autarhia statelor, la autarhia Continentului, va înlesni o refacere a ritmului prosperității europene. Că Germania și Italia ca învingătoare vor orchestra sforțările de armonizare a economiilor naționale este firesc, fiindcă războiul nu a dovedit numai superioritatea lor militară, ci superioritatea de organizare politică și economică, victoria fiind corolarul acestei superiorități”. *Curentul*, XIII, nr. 4487, din 9 august 1940.

⁵¹ *Ibidem*, nr. 4618, din 18 decembrie 1940.

⁵² Legația era o reprezentanță diplomatică de rang inferior în comparație cu ambasada. Era condusă de un ministru plenipotențiar sau de un ministru rezident, șef de misiune care aparținea clasei a doua în ierarhia diplomatică. Până la cel de-al Doilea Război Mondial, ambasaderele au fost privilegiul marilor puteri, acreditarea unui ambasador fiind interpretată ca o recunoaștere a importanței deosebite pe care o aveau relațiile cu statul în care era creată ambasada. Astăzi, relațiile diplomatice interstatale se desfășoară numai la nivel de ambasadă, deoarece, după sfârșitul celei de-a doua conflagrații mondiale, numărul legațiilor s-a redus în mod continuu, acestea practic dispărând. Mircea Malița, *Diplomația. Școli și instituții*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975, p. 198.

⁵³ Pentru textul integral al telegramei, vezi anexa de la sfârșitul articolului.

⁵⁴ *Universul*, LVII, nr. 193, din 16 iulie 1940.

⁵⁵ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe ale României, fond Anglia, vol. 14, f. 367. Telegrama nr. 81.089, din 12 decembrie 1940, trimisă de Radu Florescu către Ministerul Regal al Afacerilor Străine din București.

În această perioadă, între britanici și germani, a existat nu numai o confruntare militară pe tărâm aviativ, ci și una ce a avut loc în presă, realizată prin declarații ale liderilor politici din cele două țări, precum și prin învinuiri reciproce de aplicare a unor metode de luptă necinstite. Cum în paginile ziarelor românești erau citate în cea mai mare parte informații obținute de la agențiile *Deutsches Nachrichtenbüro (DNB)* și *Stefani*, prima fiind din Germania, iar a doua din Italia, țări la care era aliniată politica externă a României la acea vreme, în timp ce agenția *Reuter*⁵⁶ era citată în mod sporadic, este ușor de anticipat faptul că jurnaliștii români ai vremii au aruncat întreaga vină în tabăra britanică, deși, în realitate, se poate spune acum cu certitudine că lucrurile au stat aproape exact invers. De asemenea, este important faptul că în mass-media românească erau reproduse articole întregi din ziarele germane și italiene⁵⁷, în vreme ce menționarea informațiilor apărute în ziare englezești, precum *Times*, *Daily Mail* sau *News Chronicle*, se făcea trunchiat, cu scoaterea declarațiilor din context, astfel încât se putea demonstra exact contrariul celor afirmate de oamenii politici de la Londra.

Ca o consecință a situației expuse mai sus, cititorii români ai acelor vremuri, consultând ziarele ce apăreau în România, puteau afla aproape în fiecare zi că raidurile aeriene germane fuseseră încununuate de succes, fiind lovite aproape întotdeauna doar obiective militare, fabrici și uzine, în timp ce aviatorilor britanici le erau atribuite cele mai mari eșecuri, încărcăturile lor explozive căzând aproape în mod exclusiv deasupra spitalelor, școlilor, cartierelor de locuințe sau monumentelor istorice, ceea ce evident că era eronat. Mai mult decât atât, în mod constant au fost publicate știri prin care se afirma că avioane aparținând *RAF* au intrat în spațiul aerian al Elveției, dar și faptul că

---

⁵⁶ Agenție de știri britanică, fondată în anul 1851. A fost creată de Paul Julius Reuter, un funcționar de bancă care a fost inițiatorul unei agenții de știri în Paris, în anul 1849, el utilizând aici atât telegraful electric cât și porumbei voiajori. Doi ani mai târziu, mutându-se în Anglia, a creat *Reuter's Telegram Company*, cu sediul în Londra, care la începutul său a furnizat știri cu caracter economic diferitelor bănci, caselor de brokeraj, precum și altor firme. Agenția s-a dezvoltat în mod constant, astfel că, în anul 1858, *Morning Advertiser*, a devenit prima publicație care a subscris la serviciile furnizate de *Reuter*, după care au urmat numeroase alte ziare. Beneficiind de sprijinul telegrafului, agenția și-a creat o rețea de corespondenți în întreaga lume. A rămas o firmă privată până în 1925, an în care Asociația Presei a devenit investitor majoritar, pentru ca în 1941 acesta să dețină controlul total. Însă, la sfârșitul anului 1941, jumătate din acțiuni au fost vândute Asociației Proprietarilor de Ziare din Londra, pentru ca în anul 1947, calitatea de acționar să fie extinsă și la ziarele din Australia și Noua Zeelandă. În mod direct sau prin intermediul agențiilor de știri naționale, *Reuter* a oferit servicii aproape în toată lumea, furnizând informații atât marilor ziare, cât și posturilor de televiziune și de radio. *The New Enciclopedia Britannica*, vol. 10, p. 5-6.

⁵⁷ Au fost citate, cu precădere, ziarele *Deutsche Allgemeine Zeitung*, *Berliner Boersen Zeitung*, *Berliner Lokalanzeiger*, *Hamburger Fremdenblatt*, *Voelkscher Beobachter*, *Nachtausgabe*, *Popolo d'Italia*, *Giornale d'Italia*, la care se poate adăuga revista *Das Reich*.

au bombardat teritoriului Olandei, cu pierderi însemnate de vieți în rândul civililor.

La sfârșitul anului 1940, după aproape șase luni de bombardamente intense, Adolf Hitler a înțeles că Marea Britanie nu poate fi scoasă din luptă doar prin acțiunea aviației sale. Bătălia pentru Anglia a fost prima sa înfrângere, iar atacarea intenționată a cartierelor de locuințe nu a speriat populația sau guvernul de la Londra. Se poate afirma astfel că, după o serie de succese răsunătoare în Europa, pentru prima dată în cel de-al Doilea Război Mondial, mașina de război germană s-a confruntat cu o mare națiune a cărei forță de voință era nu egală germanilor, ci chiar superioară lor. Schimbarea tacticii, începând cu anul 1941, prin atacarea porturilor britanice și a convoaielor din Atlantic, nu a făcut decât să ducă la apariția unei alte etape a celei de-a doua conflagrații mondiale, „Bătălia pentru Atlantic”⁵⁸, confruntare în care insularii, dovedind aceeași tenacitate și putere de luptă, au știut să depășească și de această dată toate vicisitudinile apărute.

ANEXĂ

Ministerul Regal al Afacerilor Străine
Înregistrată la nr. 81089
Direcția Cabinetului și a Cifrului
din 12 Decembrie 1940

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

Legățiunea din Londra
1236, Data 12 Decembrie 1940, ora 8.30

EXTERNE BUCUREȘTI

După peste trei luni de bombardament intens și pierderi considerabile atât ca proprietate clădită cât și ca navlu comercial scufundat, situația politică, economică și socială aci este în linii generale fermă și stabilă. Nu vedem niciun semn de desagregare nici de descurajare sau slăbire. Niciunul din serviciile publice cunoscute mie nu s-a desorganizat. Ba dimpotrivă, aș fi înclinat a crede că pe măsură ce atacul împotriva Mării Britanii se intensifică, în aceeași măsură crește îndârjirea apărării și a reorganizării în vederea supraviețuirii.

---

⁵⁸ Pentru detalii legate de acțiunea germanilor contra porturilor britanice și a convoaielor de vase, vezi Churchill, *Al Doilea Război Mondial*, vol. I, p. 387-395; Liddell Hart, *Istoria*, vol. I, p. 483-516.

Există pe lume organisme plâpânde pe care le dobori dintr-o singură lovitură. Altele au o structură atât de dură și o vitalitate atât de profundă încât poți lovi în ele fără limită și nu-și dau sfârșitul. Cazul Angliei este unul din acestea din urmă.

Bombardamentele au pricinuit pierderi considerabile fără însă a afecta nici moralul populației nici facultatea de reorganizare spontană. Din observațiile mele personale socotesc că facultatea de reorganizare spontană este explicația miraculoasei rezistențe engleze.

Facultatea de reorganizare și reconstrucție, grație colaborării complet desinteresate a întregului public, fără deosebire de clasă, face ca pe măsură ce bombardamentul pricinuește noi distrugerii, vechile distrugerii sunt cât mai repede înlăturate și reparate.

Bilanțul între distrugerii și reparațiuni este bineînțeles pasiv, dar acoperit cu prisos de enormele resurse financiare ale Mării Britanii. Nu trebuie uitat că resursele ei financiare și deci de aprovizionare își au sursa în toate continentele, plus ajutorul financiar al Statelor Unite. Aceste resurse, după părerea mea, în fluiditatea lor sunt nemăsurate și totodată insesizabile adversarului.

Enorma putere financiară anglo-saxonă formează un întreg, centrat în momentul de față la Washington. Marea Britanie este exponentul european al lumii anglo-saxone.

Până în momentul de față, privațiunile materiale la care este supus publicul de aci, sunt în majoritate alimentare și nu prea severe.

Privațiunile pentru locuință ale celor bombardați sau în primejdie de a fi bombardați sunt suportate cu mult stoicism. Tot astfel publicul suportă fără murmur să-și riște viața sub bombardament, iar moartea este întâmpinată cu cea mai mare seninătate. Elementul important este temperamentul englez care acceptă moartea cu indiferență. Buna cuviință cere ca despre cei morți să nici nu fie vorba. Englezului nu-i este teamă nici de ruina materială, fiindcă are ferma credință că dacă supraviețuiește primejdiei, oricând și oriunde pe lume își va putea reconstrui căminul și astfel să-și refacă starea de altă dată. În acest fel consider pe englez un pionier prin naștere.

Este deci foarte greu de a sdrobi moralul englez, iar în ce privește distrugerile materiale, ele reclamă un război de foarte lungă durată.

Moralul publicului față de război îl arată rezultatul ultimelor alegeri parțiale, în care candidații pacifiști au obținut un număr ridicol de mic de voturi. La Parlament de asemenea ultimile discursuri privitoare la pace au arătat că cu excepțiunea a trei deputați de nuanță comunistă, toți membrii Parlamentului s-au jenat să manifesteze alte idei decât acelea ale publicului și anume de continuare a războiului.

Adevărul este că dacă chiar unii dintre deputații majoritari sau minoritari, unii membri ai Guvernului sau unele persoane din cadrele partidului conservator ar fi foarte doritoare să se încheie o pace de compromis, aceste dorințe se lovesc de îndârjirea opiniei publice și a grupului laburist din Guvern, care cer continuarea războiului.

Așadar bombardamentul aerian, în loc de demoralizare are tocmai efectul contrar, acela de a oțeli voința publicului pentru a-l face să accepte orice sacrificiu.

În momentul de față, Anglia este stăpânită de ideea continuării războiului, care pentru publicul de aci a îmbrăcat un caracter aproape religios. Spiritul întregului

război, privit de aci, are acest caracter religios, Marea Britanie fiind convinsă că luptă pentru limitarea ereziei economice marxiste și în același timp pentru limitarea ereziei biologice rasiste. La fel ca pe timpul religios de acum trei sute de ani publicul suferă mai mult decât militarii și de fapt publicul în totalitatea lui, grație propagandei totalitare în cuprinsul națiunii, participă efectiv la război.

În ceea ce privește situația militară, după avizul experților, ea este cu mult mai bună astăzi decât acum șase luni. Aviația engleză se arată egală cu aceea a adversarului și puterea marinei se zice că este în creștere.

Ajutorul american este mai efectiv și mai important decât se spune.

În rezumat, publicul are moralul ridicat fiindcă privește acest război sub prisma religioasă suportând toate riscurile și privațiunile pentru ideea înfăptuirii unei ordine internaționale, aș zice de esență divină. Propaganda este mai mult făcută prin predici bisericești decât de Ministerul Propagandei.

Ceea ce se discută aci nu sunt chestiuni teritoriale decât în măsura în care acestea sunt legate de problema de întregire națională pentru națiunile mici, factorul securitate urmând să se discute în comun la Conferința Păcii, când se va fixa constituția Statului nou internațional.

Poziția diplomatică a Mării Britanii în momentul de față este dominată de: 1) Înțelegerea economică cu Spania, care asigură acestor două Puteri predominarea în Mediterana de Vest și 2) Victoriile din toate părțile britanice în Albania și Egipt, care întăresc controlul Mării Britanii în Mediterana orientală. Consecința acestor două consolidări ar fi speranța pe care am auzit-o exprimată aci în cercurile apropiate Guvernului, anume că Italia fiind adversarul cel mai slab să poată fi detașată de Axă, pe măsură ce Franța s-ar apropia de Germania. Se pretinde aci că Italia ar putea fi câștigată în sfera de interese britanice mediteraneene dacă victoriile greco-britanice vor arăta publicului italian că ajutorul pe care i l-a oferit Germania este insuficient.

FLORESCU
1236

[Arhivele M.A.E., fond *Anglia*, vol. 14, f. 367-372.]